

Typy zdań z użyciem polskich i koreańskich podstawowych czasowników ruchu – wnioski z badań ankietowych

Słowa klucze: podstawowe czasowniki ruchu, analiza porównawcza, język polski, język koreański, glottodydaktyka

1. Uwagi wstępne¹

Opisy porównawcze badań semantycznych są skoncentrowane na podobieństwach i różnicach między językami w zakresie sposobu konceptualizowania świata. Dotyczą pojęć, które – w celu wyrażenia konkretnych znaczeń – ujęte zostają w pewne ramy charakterystyczne dla danego języka. Tworzą więc bardziej złożone struktury, których znajomość wpływa na rozwój obcojęzycznej kompetencji komunikacyjnej. Nawiązując do podobnej problematyki, autorka artykułu zwraca uwagę na określony fragment rzeczywistości, w której mówiący, pochodzący z odmiennych kultur, tj. Polacy i Koreańczycy, informują o ruchu. Chodzi o próbę przedstawienia charakterystycznych dla danego języka – i istotnych z glottodydaktycznego punktu widzenia – schematów składniowych zbudowanych wokół podstawowych czasowników ruchu.

W perspektywie semantycznej czasownikami ruchu nazywane są czasowniki wskazujące na zmianę pewnej relacji przestrzennej w czasie. Relacja taka zachodzi między argumentami w zdaniu, którego centrum stanowi dany czasownik. Bożenna BOJAR (1977: 97) pisze, że „każda relacja przestrzenna jest co najmniej dwuargumentowa”, i wyróżnia jej główne komponenty: przedmiot lokalizowany, przestrzeń, w której ów przedmiot został zlokalizowany, oraz wykładnik relacji określający zachowanie się przedmiotu w danej przestrzeni². Podobnie definiowane są podstawowe czasowniki ruchu w języku koreańskim. Ki Dong LEE (1977: 139) wskazuje na relacje przemieszczającego się przedmiotu w danej przestrzeni z punktu wyjściowego do punktu docelowego³.

¹ Treść artykułu nawiązuje do prezentacji wygłoszonej podczas V Międzynarodowej Konferencji Akademickiej SPTK, która odbyła się w listopadzie 2016 roku w Kantonie (Chiny). Artykuł stanowi też kontynuację badań nad podstawowymi czasownikami ruchu w językach polskim i koreańskim. Wstępne wyniki tych badań dotyczące opisu czasowników najczęściej kojarzonych z ruchem przez polskich i koreańskich respondentów zostały przedstawione w pracy: SZAMBORSKA, 2016.

² Roman LASKOWSKI (1998: 176) w przestrzeni lokalizującej wyróżnia punkt wyjścia, punkt dojścia i drogę, wzdłuż której przemieszczający się subiekt zmienia miejsce przebywania. Z kolei Maciej GROCHOWSKI (1973: 101–102) wskazuje na zdania minimalne z czasownikami ruchu, w których oprócz predykatu znajduje się tylko podmiot.

³ Tym samym sposobem LEE (1977: 139) odróżnia czasowniki ruchu od czasowników sposobu ruchu: „오다와 가다는 출발 및 목적지를 나타내는 말과 같이 쓰일 수 있으나, 움직임의 방법을 나타내는 동사는 그

Jak zatem wyglądają zdania, w których rodzimi użytkownicy języka polskiego i koreańskiego stosują podstawowe czasowniki ruchu? Aby odpowiedzieć na to pytanie, przeprowadzono badania ankietowe mające wyjaśnić specyfikę sytuacji, w których polscy respondenci wykorzystują do opisu czasowniki *iść* i *chodzić*, a koreańscy – czasownik *가다* [gada]⁴. Dzięki przeprowadzonej analizie wyszczególniono najczęściej stosowane typy zdań i elementy charakterystyczne dla danego języka w opisie ruchu, a także przedstawiono najczęściej używane leksemy.

Wyniki badań mogą przyczynić się do bardziej efektywnych działań glottodydaktycznych, mogą pomóc w opracowaniu materiałów dydaktycznych do nauki języka polskiego jako obcego oraz stanowić punkt wyjścia do bardziej szczegółowych badań nad opisem czasoprzestrzeni w obu językach.

2. Podstawowe czasowniki ruchu w języku polskim i ich koreański odpowiednik

Jednym z najważniejszych problemów w badaniach porównawczych wydaje się problem odpowiedniego wyboru porównywanych czasowników. Jak bowiem pisze Anna WIERZBI-CKA, „każde sensowne porównywanie wymaga wspólnego kryterium, *tertium comparationis*” (2010: 39). Innymi słowy, chodzi o rozstrzygnięcie, który z koreańskich podstawowych czasowników można poddać analizie porównawczej z polskimi czasownikami *iść*/*chodzić* i czy w ogóle można taki czasownik wskazać.

Podstawowe czasowniki ruchu w języku polskim, czyli *iść* i *chodzić*, stosowane są często w sytuacjach, w których kryterium kierunkowości ma duże znaczenie. O kimś, kto porusza się ze zmianą miejsca w przestrzeni, możemy powiedzieć, że *idzie* w jakimś określonym kierunku albo że *chodzi* w obrębie jakiejś przestrzeni bez określonego kierunku⁵.

W języku koreańskim za podstawowe czasowniki ruchu uznaje się *가다* [gada] i *오다* [oda]. Opozycja tych czasowników wyznaczana jest według kryterium pozycji nadawcy⁶. Wyróżnia się więc zdania oznajmujące, w których nadawca znajduje się w pozycji stałej, oraz zdania oznajmujące, w których nadawca jest w ruchu.

러한 표현과 같이 쓰일 수 없다” („Czasowniki *오다* [oda] i *가다* [gada] mogą występować z wyrażeniami wskazującymi na punkt wyjściowy i punkt docelowy, z kolei czasowniki sposobu takiej możliwości nie posiadają” – tłum. A.S.).

⁴ Latynizacja alfabetu według oficjalnego systemu transkrypcji języka koreańskiego zatwierdzonego w roku 2000 przez koreańskie Ministerstwo Kultury i Turystyki.

⁵ Jest to najczęściej stosowana podstawa opozycji, w której indywidualne znaczenie czasownika *iść* odnosi się do poruszania się w określonym lub bliżej nieokreślonym kierunku, a znaczenie czasownika *chodzić* odnosi się do „niekierunkowości”. O możliwych podstawach przeciwstawiania czasownika *iść* czasownikowi *chodzić* można przeczytać w pracy: PIERNIKARSKI, 1972: 55–58.

⁶ Opis kryteriów wyboru między czasownikami *가다* [gada] i *오다* [oda] przedstawiony został na podstawie analizy semantycznej koreańskich podstawowych czasowników ruchu zamieszczonej w artykule LEE, 1977: 143–148.

1a)

철수는	어제	우리 집에	왔었다.
cheolsu-neun	eoje	uri jib-e	wasseotta
Cheolsu – SM ⁷	wczoraj	nasz dom – <i>do</i>	przyjść – Pst

‘Wczoraj Cheolsu przyszedł do naszego domu’.

1b)

철수는	어제	우리 집에	갔었다.
cheolsu-neun	eoje	uri jib-e	gasseotta
Cheolsu – SM	wczoraj	nasz dom – <i>do</i>	pójść – Pst

‘Wczoraj Cheolsu poszedł do naszego domu’.

2a)

일요일에	다시	오겠다.
ilyoil-e	dasi	ogetta
niedziela – <i>w</i>	jeszcze raz	przyjść – Fut

‘W niedzielę przyjdę jeszcze raz’.

2b)

일요일에	다시	가겠다.
ilyoil-e	dasi	gagetta
niedziela – <i>w</i>	jeszcze raz	pójść – Fut

‘W niedzielę pójdę jeszcze raz’.

W zdaniach 1a) i 1b) nadawca opisujący ruch innej osoby jest statyczny – pozostaje w jednym miejscu, ale to miejsce w każdym z tych zdań jest inne. W zdaniu 1a) użyty został czasownik *오다* [oda], co wskazuje na to, że nadawca był w domu, kiedy przyszedł Cheolsu. Mowa zatem o ruchu w kierunku ‘do’ miejsca, w którym nadawca się znajdował. Natomiast w zdaniu 1b) użyto czasownika *가다* [gada], a więc nadawcy nie było w domu, kiedy przyszedł Cheolsu – nadawca znajdował się w innym miejscu poza domem. Można zatem wyobrazić sobie, że ruch odbył się w kierunku ‘od’ miejsca, w którym przebywał nadawca. Cheolsu poszedł *do domu*, a więc do miejsca, w którym nie było nadawcy. Z kolei w zdaniach 2a) i 2b) nadawca jest w ruchu. Zdanie 2a) wypowiedziane zostało po dotarciu nadawcy do celu, czyli w miejscu, do którego nadawca zmierzał. Nadawca informuje, że *przyjdzie tu jeszcze*, dlatego użyto czasownika *오다* [oda]. Natomiast zdanie 2b) wypowiedziane zostało w sytuacji, kiedy nadawca wie o danym miejscu, ale w miejscu tym go nie ma. Nadawca *pójdzie tam jeszcze*, dlatego użyto czasownika *가다* [gada].

Inną zależność zauważamy w zdaniach pytających. Tutaj ważna okazuje się pozycja odbiorcy w zdaniu.

⁷ Symbole stosowane w opisie zdań są objaśnione na końcu artykułu.

3a)

철수가	그 곳에	왔니?
cheolsu-ga	keu gos-e	wanni?
Cheolsu – SM	to miejsce – w	przyjść – Pst

‘Czy Cheolsu tam przyszedł?’

3b)

철수가	그 곳에	갔니?
cheolsu-ga	keu gos-e	ganni?
Cheolsu – SM	to miejsce – w	pójść – Pst

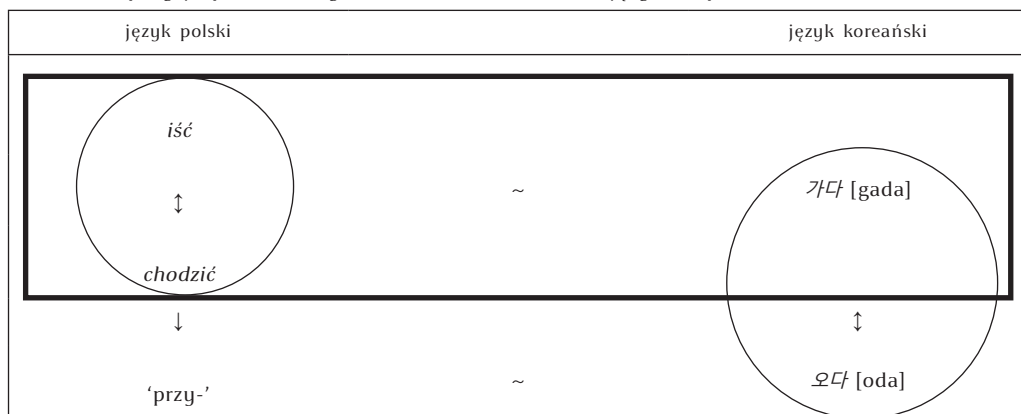
‘Czy Cheolsu tam poszedł?’

W zdaniach 3a) i 3b) nadawca i odbiorca znajdują się w innych miejscach. W zdaniu 3a) użyty został czasownik *오다* [oda], zatem nadawca pyta, czy Cheolsu przybył do miejsca, w którym znajduje się odbiorca. Natomiast w zdaniu 3b) nadawca pyta, czy Cheolsu przybył do miejsca, o którym wie, że nie ma tam odbiorcy.

Na podstawie przedstawionych kryteriów, które determinują opozycję podstawowych czasowników ruchu w języku koreańskim, można stwierdzić, że koreańska para czasowników *가다* [gada]/*오다* [oda] nie stanowi właściwego odpowiednika do analizy porównawczej z polską parą czasowników *iść/chodzić*. Spośród dwóch podstawowych koreańskich czasowników można jednak wyłonić jeden, który będzie odpowiadał znaczeniowo polskiej parze *iść/chodzić*. Jest to czasownik *가다* [gada].

Tabela 1

Opozycje podstawowych czasowników ruchu w językach polskim i koreańskim

Analiza badań ankietowych dotyczyć będzie więc jedynie tych zdań, w których występują wymienione trzy czasowniki: polskie czasowniki *iść/chodzić* i koreański czasownik *가다* [gada].

3. Charakterystyka badań

Badania ankietowe skierowane do polskich i koreańskich studentów służyły dwóm celom. Pierwszym było znalezienie odpowiedzi na pytanie: Jakie czasowniki kojarzone są z ruchem przez rodzimych użytkowników języka polskiego i koreańskiego?⁸ Drugi cel stanowiła analiza zdań z zastosowaniem podanych podstawowych czasowników ruchu⁹. Autorka artykułu koncentruje się na drugim celu, a więc na zastosowaniu podstawowych czasowników ruchu w zdaniach, a co za tym idzie – na próbie wskazania najczęściej stosowanych przez Polaków i Koreańczyków typów zdań z użyciem podstawowych czasowników ruchu.

Ankieta prowadzona w okresie od czerwca do lipca 2015 roku w Polsce i Korei. W Polsce na pytania przekazywane internetowo odpowiadali studenci różnych uczelni i kierunków – początkowo w formie e-mailowej, a następnie za pośrednictwem formularza Google. W formie e-mailowej przebadano grupę 39 studentów, a w formularzu Google – grupę 36 studentów. W Korei ankieta przeprowadzona została podczas zajęć wśród studentów polonistyki Hankuk University of Foreign Studies (HUFs), gdzie przebadano grupę 62 studentów, oraz wśród studentów koreanistyki Kyung Hee University (KHU), gdzie grupa ankietowanych liczyła 49 osób. Dodatkowo przeprowadzono również ankietę w formie internetowej w postaci formularza Google. W ten sposób przebadano grupę 63 studentów różnych uczelni i kierunków.

Typy zdań analizowano według ich głównych komponentów¹⁰. Wyróżniono następujące typy zdań:

- a) zdania typu S[droga]V, w których skład wchodzi zdania z określeniami lokatywnymi odpowiadającymi na pytania: *dokąd?, skąd?, gdzie?, po czym?*;
- b) zdania typu S[cel]V, w których skład wchodzi zdania z określeniami odpowiadającymi na pytania okolicznika celu: *po co?, na co?, w jakim celu?*;
- c) zdania typu S[sposób]V, w których skład wchodzi zdania z określeniami odpowiadającymi na pytania okolicznika sposobu: *jak?, w jaki sposób?!*;
- d) zdania typu S[czas]V, w których skład wchodzi zdania zawierające jedynie określenia odpowiadające na pytania okolicznika czasu: *kiedy?* oraz okolicznika częstotliwości: *jak często?*;
- e) inne typy zdań.

⁸ Wyniki analizy przedstawiono w artykule, który został złożony do druku w tomie pokonferencyjnym VI Światowego Kongresu Polonistów (SZAMBORSKA [w druku]).

⁹ Pytanie w ankiecie dotyczyło zbudowania zdań z zastosowaniem podanego czasownika ruchu. Pozostałe leksemy respondenci mogli dowolnie wybierać.

¹⁰ Zgodnie z definicją czasowników ruchu głównym – poza subjektem (zdanie minimalne: SV) – komponentem zdań z zastosowaniem czasowników ruchu jest przestrzeń, którą w uproszczonym zapisie oznaczono jako [droga]. Komponent ten zawiera w sobie relacje allatywne, perlatywne oraz lokatywne. Zatem relację co najmniej dwuargumentową z komponentem wskazującym na przestrzeń zapisano jako S[droga]V. Pozostałe typy zdań opisano na podstawie wyróżnionego komponentu uzupełniającego: [cel], [sposób], [czas].

¹¹ Pominięto zdania typu S[narzędzie]V. W języku koreańskim w takiej sytuacji obok czasownika 가다 [gada] występuje inny czasownik 었다 [tada] ('wsiąść'). W języku polskim tego typu zdania w ogóle nie wystąpiły.

Wyniki analizy wskazują na nieco odmienne tendencje w stosowaniu w zdaniach podstawowych czasowników ruchu przez polskich i koreańskich respondentów. Właściwe ujęcie tych różnic pozwoli na bardziej kompleksowy opis rzeczywistości, w jakiej Polacy i Koreańczycy mówią o ruchu opisanym za pomocą czasowników *iść* i *chodźć* oraz *가다* [gada].

4. Typy zdań z wykorzystaniem polskich czasowników *iść* i *chodźć* oraz koreańskiego czasownika *가다*

Najczęściej stosowane typy zdań z wykorzystaniem polskich czasowników *iść* i *chodźć* oraz koreańskiego czasownika *가다* [gada] przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Najczęściej stosowane przez respondentów typy zdań z czasownikami *iść/chodźć* oraz *가다* [gada]

Lp.	Udział procentowy					
	<i>iść</i>		<i>chodźć</i>		<i>가다</i>	
	100% (75 zdań)	typ	100% (75 zdań)	typ	100% (174 zdania)	typ
1.	81,33%	S[droga]V	73,33%	S[droga_ukier.]V	86,78%	S[droga]V
			16,00%	S[droga_nieukier.]V		
2.	10,67%	S[cel]V	20,00%	S[cel]V	7,47%	S[cel]V
3.	1,33%	S[sposób]V	12,00%	SV(umiejętność)	1,72%	S[sposób]V
4.	1,33%	S[czas]V	6,67%	S[sposób]V	1,15%	S[narzędzie]V
5.	–	–	1,33%	S[czas]V	1,15%	S[czas]V
6.	–	–	1,33%	SV(wolitywność)	–	–
7.	5,33%	inne	5,33%	inne	1,72%	inne

Wśród zdań z zastosowaniem podstawowych czasowników ruchu zaproponowanych przez polskich i koreańskich respondentów, oprócz zdań wskazujących na *drogę* jako główny komponent, wystąpiły zdania z określeniem *sposobu* odbywania się ruchu, *czasu*, w jakim ruch się odbywa, lub *narzędzia*, za pomocą którego ruch się odbywa. Zdania takie nie występowały jednak zbyt często – miały poniżej 10% wskazań. W artykule szczegółową analizą objęto jedynie te typy zdań, które przekroczyły próg 10% wskazań. Będą to więc zdania typu S[droga]V oraz zdania typu S[cel]V.

W przypadku polskiej ankiety 81,33% respondentów zastosowało czasownik *iść*, budując zdanie typu S[droga]V. Ten sam typ zdań, ale z zastosowaniem czasownika *chodźć*, wskazało 89,33% respondentów, wśród których 73,33% odniosło się do znaczenia ruchu ukierunkowanego, a 16% – do znaczenia ruchu nieukierunkowanego czasownika *chodźć*. Z kolei w przypadku koreańskiej ankiety zdania typu S[droga]V z zastosowaniem czasownika *가다* [gada] wybrało 86,78% respondentów.

Wśród zdań typu S[droga]V wskazanych przez obie grupy ankietowanych oprócz okolicznika miejsca jako głównego komponentu zdania wystąpiły też okoliczniki czasu, celu, sposobu, czynnika towarzyszącego i przyczyny. Sam czasownik został użyty w różnych

formach, również w postaci orzeczenia złożonego z czasownikiem posiłkowym. Biorąc pod uwagę wszystkie wspomniane elementy dodatkowe, można wskazać następujące podgrupy zdań typu S[droga]V zastosowanych przez polskich i koreańskich respondentów: 1) S[droga]V, 2) S[droga+czas]V, 3) S[droga+cel]V, 4) S[droga+sposób]V, 5) S[droga+czynnik tow.]V, 6) S[droga+przyczyna]V.

Tabela 3
Najczęściej stosowane przez respondentów podgrupy zdań S[droga]V

Typ zdania	Udział procentowy					
	이ść		chodźć (ukier. + nieukier.)		가다	
	61 zdań	100%	40 zdań	100%	151 zdań	100%
S[droga]V	46	75,41%	20	50%	119	78,81%
S[droga]V w Com.S					3	1,99%
S[droga]V w Com.S	1	1,64%			1	0,66%
S[droga+czas]V	10	16,39%	16	40%	15	9,93%
S[droga+czas]nieV			1	2,5%		
S[droga+czas]V w Com.S	1	1,64%				
S[droga+czas+sposób]V	1	1,64%				
S[droga+cel]V	1	1,64%			8	5,3%
S[droga+czas+cel]V			1	2,5%	1	0,66%
S[droga+sposób]V	–	–	1	2,5%	3	1,99%
S[droga+sposób]V w Com.S			1	2,5%		
S[droga+czynnik tow.]V	1	1,64%	–	–	1	0,66%

Zestawienie wyników ankietowych wskazuje również na wyraźną tendencję do stosowania w zdaniach typu S[droga]V deiksy czasu w grupie polskich respondentów. Dla czasownika *이ść* jest to 19,67% wskazań, a dla czasownika *chodźć* aż 42,5% wskazań. W grupie koreańskich respondentów w zdaniach typu S[droga]V deiksa czasu pojawiała się znacznie rzadziej. Tego typu zdania stanowiły jedynie 9,93% wskazań.

Analiza semantyczna deiksy czasu pokazuje również, iż jej wybór w zależności od zdarzenia punktowego lub habitualnego, tak ważny dla polskich czasowników *이ść* i *chodźć*, nie ma znaczenia w przypadku koreańskiego czasownika *가다* [gada]. Innymi słowy, zdarzenie wyrażone za pomocą czasownika *가다* [gada] może odbywać się *dzisiaj*, ale również *codziennie*.

Skoro zatem koreański czasownik *가다* [gada] może występować w zdaniu opisującym zdarzenie zarówno punktowe, jak i habitualne, to czy na wybór deiksy nie będzie miała wpływu końcówka czasownika odpowiedzialna za czas gramatyczny? Koreańscy respondenci tworzyli zdania, używając głównie czasu teraźniejszego (84,11%). Znacznie rzadziej stosowali czas przeszły (14,6% zdań). Zdania w czasie teraźniejszym zawierały deiksę czasu odnoszącą się do zdarzenia zarówno habitualnego, jak i punktowego. Zdania w czasie przeszłym zawierały deiksę czasu odnoszącą się do zdarzenia punktowego¹².

¹² Nie oznacza to jednak, że utworzenie zdań o zdarzeniach habitualnych w czasie przeszłym nie jest możliwe. W języku koreańskim można powiedzieć: *어렸을 때 토요일마다 이모 집에 가곤 했어요* [eoryeosseul ttae toyoil-mada imo jib-e gagon haesseoyo] 'W dzieciństwie chodziłem(-am) do domu ciotki w każdą sobotę' – tłum. A.S.

- ① Deiksa czasu stosowana w ankietach przez polskich respondentów:
- a) z czasownikiem *ić*: *dziś, właśnie, teraz, jutro, wieczorem*, (z czasownikiem posiłkowym *można*: *można iść*) *na wakacjach*;
 - b) z czasownikiem *chodzić*: *codziennie, często, w każdą niedzielę, co niedzielę, co piątek, od jutra, od godziny, przez cały rok, kiedyś, pół godziny*.
- ② Deiksa czasu zastosowana przez koreańskich respondentów:
- a) w zdaniach z czasownikiem *가다* [gada] w czasie teraźniejszym:
 - *오늘* ‘dzisiaj’, *아침에* ‘rano’, *아침 9시에* ‘rano o dziewiątej’, *내일* ‘jutro’, *조금 있다가* ‘trochę (jeszcze pobyc i) później’, *언제?* ‘kiedy?’;
 - *수요일마다* ‘w każdą środę’, *매일* ‘codziennie’, *언제나 10시쯤에* ‘zawsze około dziesiątej’;
 - b) w zdaniach z czasownikiem *가다* [gada] w czasie przeszłym: *어제* ‘wczoraj’, *오늘도* ‘i dzisiaj’, *올해 초에* ‘na początku tego roku’;
 - c) w zdaniach z czasownikiem *가다* [gada] w znaczeniu wolitywnym: *오늘 퇴근 후* ‘dzisiaj po pracy’.

4.1. S[droga]V

W zdaniach typu S[droga]V w obu grupach ankietowanych wystąpiły różne gramatyczne wykładniki okolicznika miejsca. Polska grupa respondentów zastosowała przede wszystkim wyrażenia przyimkowe, które w przypadku ruchu ukierunkowanego wskazywały na relacje adlatywne z zastosowaniem przyimka *do* (np. *do sklepu*), *na* (np. *na pocztę*), *nad* (np. *nad rzekę*), *przed* (np. *przed siebie*), a także wskazujące na relacje perlatywne z zastosowaniem przyimka *przez* (np. *przez las*) lub rzeczownika w narzędniku (np. *ulicą*). W przypadku ruchu nieukierunkowanego były to wyrażenia przyimkowe wskazujące na relacje lokatywne z zastosowaniem przyimka *po* (np. *po mieszkaniu*), ale też wskazujące na relacje perlatywne z zastosowaniem rzeczownika w narzędniku (np. *tą drogą*). W koreańskiej grupie wskazano na relacje adlatywne z zastosowaniem partykuła¹³ *에게* [ege] (np. *너에게* ‘do ciebie’), *에* [e] (np. *학교에* ‘do szkoły’), *을/를* [eul/reul] (np. *학교를* ‘do szkoły’) i *(으)로* [(eu)ro] (np. *집으로* ‘do domu/w kierunku domu’). Nie odnotowano natomiast relacji perlatywnych czy lokatywnych.

Z kolei w analizie semantycznej okoliczników miejsca zaobserwowano, iż polscy respondenci w relacjach adlatywnych stosowali leksemy odnoszące się do nazw specjalistów (np. *do dentysty, do lekarza, do weterynarza*), które nie wystąpiły w koreańskiej ankiecie. Natomiast koreańscy respondenci stosowali leksemy odnoszące się do nazw miast (np. *부산* ‘Busan’, *서울* ‘Seul’) i krajów (np. *한국* ‘Korea’, *중국* ‘Chiny’, *폴란드* ‘Polska’), wskazujące na odległy kierunek, których nie odnotowano w polskiej ankiecie. Są to częste przypadki, gdyż koreański czasownik *가다* [gada] swoim znaczeniem obejmuje nie tylko ruch wykonywany za pomocą nóg, ale również ruch odbywający się za pomocą środka transportu. Ruch ten w podobnej sytuacji w języku polskim wyrażony byłby raczej za pomocą innego czasownika (np. *jechać, lecieć, płynąć* itp.)¹⁴.

¹³ W opisie języka koreańskiego afiksy dodawane do rzeczowników i zaimków nazywane są partykułami. Ich funkcją jest wskazywanie właściwych relacji między poszczególnymi wyrazami w zdaniach, a więc wskazywanie przypadków gramatycznych.

¹⁴ Tabela ze szczegółowym omówieniem zdań typu S[droga]V znajduje się w aneksie (zob. tab. A).

4.2. S[cel]V

Drugim typem zdań najczęściej stosowanych przez obie grupy ankietowanych są zdania wskazujące na cel. Jednak były one wyraźnie rzadziej tworzone niż zdania typu S[droga]V. Wśród polskich respondentów w przypadku czasownika *iść* odnotowano 10,67% wskazań, a w przypadku czasownika *chodzić* – 20% wskazań. Najczęstszymi wykładnikami gramatycznymi były wyrażenia z zastosowaniem przyimka *na* (np. *na spacer*). Wystąpiły też przykłady z zastosowaniem przyimka *po* (np. *po piwo*) i bezokolicznika (np. *grać w piłkę*). Koreańscy respondenci wśród zdań typu S[cel]V, których odnotowano 7,47%, wykorzystywali głównie konstrukcje z końcówką *-러* [reo]¹⁵, (np. *밥을 먹으러* ‘zjeść /posiłek/’), oraz konstrukcje z partykułą *을/를* [eul/reul] (np. *여행을* ‘na wycieczkę’).

W analizie semantycznej okoliczników celu zaobserwowano, iż polscy ankietowani najczęściej stosowali leksemę odnoszącą się do *sportu/rekreacji* lub *zakupów*. Respondenci, którzy zastosowali czasownik *iść*, użyli wyrażen typu: *na spacer*, *na ryby*, *grać w piłkę* oraz *na zakupy*, *po piwo*, a respondenci, którzy zastosowali czasownik *chodzić* – wyrażen: *na spacer*, *na spacer*, *na jogę* oraz *na zakupy*, *po piwo*. Koreańscy respondenci również wykorzystywali podobne konstrukcje, ale w mniejszej liczbie. Tutaj wystąpiły określenia typu *산책을* ‘na spacer’, *산책하러* ‘spacerować’ oraz *장을 보러* ‘zrobić zakupy’, *장보러* ‘zrobić zakupy’¹⁶.

Leksemę najczęściej stosowane przez koreańskich respondentów to określenia odnoszące się do *wyjazdu*. Użyto wyrażen: *여행을* ‘na wycieczkę’, *여행* ‘na wycieczkę’¹⁷, *해외여행을* ‘na wycieczkę zagraniczną’. Tego typu konstrukcje nie wystąpiły w wypowiedziach polskich respondentów.

Odnotowano też leksemę, które wskazali tylko polscy respondenci. Są to określenia odnoszące się do *nauki*, *spotkań towarzyskich* i *religii*. Ci, którzy zastosowali czasownik *iść*, użyli wyrażenia *na zajęcia*, a ci, którzy zastosowali czasownik *chodzić* – wyrażen: *na lekcje* oraz *na spotkania ze znajomymi*, *na randki*, a także *na mszę świętą*. Koreańscy respondenci nie tworzyli tego typu konstrukcji.

Poza wymienionymi przykładami wystąpiły również konstrukcje z leksemami związanymi z *posiłkami* i *wydarzeniami kulturalnymi*. Do *posiłku* odnieśli się studenci polscy, którzy zastosowali czasownik *iść* – użyli oni wyrażenia *na obiad*, oraz studenci koreańscy, przywołując zwrot *밥을 먹으러* ‘zjeść (jakiś) posiłek’¹⁸. Z kolei do *wydarzeń kulturalnych*

¹⁵ Konstrukcje z końcówką *-러* [reo] stanowią ważny element w definiowaniu czasowników ruchu w języku koreańskim w perspektywie syntaktycznej (HONG, 1982: 261–271). Czasowniki, które występują z podaną konstrukcją, uznaje się za właściwe czasowniki ruchu. Ponieważ czasowniki ruchu wskazujące na sposób poruszania się (typu *biec*, *kroczyć*) nie występują w języku koreańskim z podaną konstrukcją, klasyfikuje się je inaczej, wyłączając z definicji właściwych czasowników ruchu (CHAE, 1999: 88–92).

¹⁶ Wyrażenia *장을 보러* i *장보러* zostały przetłumaczone w ten sam sposób – jako ‘zrobić zakupy’. Różnica między nimi polega jedynie na tym, że w wyrażeniu *장을 보러* została zastosowana forma z gramatyczną partykułą dopełniaczową *을* [eul], a w *장보러* – forma z pominięciem tej partykuły.

¹⁷ Wyrażenia *여행을* i *여행* zostały przetłumaczone w ten sam sposób – jako ‘na wycieczkę’. Różnica między nimi polega jedynie na tym, że w wyrażeniu *여행을* została zastosowana forma z gramatyczną partykułą dopełniaczową *을* [eul], a w *여행* – forma z pominięciem tej partykuły.

¹⁸ W zależności od kontekstu wyrażenie to może być tłumaczone jako ‘zjeść śniadanie’, ‘zjeść lunch’, ‘zjeść obiad’ lub ‘zjeść kolację’.

odnieśli się respondenci polscy, którzy zastosowali czasownik *chodzić* – użyli oni wyrażenia *na koncerty*, oraz respondenci koreańscy, którzy użyli konstrukcji *영화를 보러* ‘obejrzeć film’, *콘서트에* ‘na koncert’¹⁹.

4.3. Podmiot

Analiza semantyczna podmiotu zdań z polskimi podstawowymi czasownikami ruchu *iść* i *chodzić* oraz z koreańskim czasownikiem *가다* [gada] uwidacznia różnice typologiczne obu języków. Zdania z użyciem charakterystycznego dla języka polskiego podmiotu domyślnego stanowią dla zdań z czasownikiem *iść* – 43,33%, a dla zdań z czasownikiem *chodzić* – 56%. W koreańskiej ankiecie również występują zdania z pominięciem podmiotu (14,37%), ale w przypadku języka koreańskiego trudno jednoznacznie określić, kto nim jest²⁰. W języku tym, określanym jako język aglutynacyjny²¹, końcówka czasownika nie posiada funkcji wskazującej na podmiot²².

W koreańskich zdaniach w miejscu podmiotu często pojawia się zaimek osobowy. Takie zdania stanowią 64,94% wszystkich zdań z koreańskim podstawowym czasownikiem ruchu *가다* [gada]. Ponadto zarówno w języku polskim, jak i koreańskim występuje stosunkowo duża liczba zdań z użyciem imienia. W polskiej ankiecie takie zdania stanowią 36% dla czasownika *iść* i 28% dla czasownika *chodzić*, natomiast w koreańskiej ankiecie zdania takie stanowią 13,79%.

W obu językach występują podmioty, które odnoszą się do relacji rodzinnych i osób związanych ze szkołą. W polskich zdaniach z czasownikiem *iść* jest to *mój brat* (1,33%) i *uczniowie* (1,33%), a w zdaniach z czasownikiem *chodzić* – *moje dziecko* (1,33%), *nasze dziecko* (1,33%), *córka Janiny* (1,33%); z kolei w koreańskich zdaniach – *동생* ‘młodsze rodzeństwo: brat lub siostra’ (2,3%) i *학생* ‘uczeń/student’ (1,15%).

W polskiej ankiecie odnotowano też podmioty odnoszące się do a) *dzieci* – dla zdań z czasownikiem *iść*: *dziecko* (1,33%), a dla zdań z czasownikiem *chodzić*: *dziecko* (2,67%) i *niemowlę* (1,33%), b) *zawodów* – dla zdań z czasownikiem *iść*: *drwal* (1,33%), oraz c) *zwierząt* – dla zdań z czasownikiem *iść*: *krowa* (1,33%), a dla zdań z czasownikiem *chodzić*: *kot* (1,33%) i *krowa* (1,33%). Tego typu podmioty nie występowały w koreańskiej ankiecie.

W ankietach zauważono też zdania, których podmiot jest inaczej interpretowany, bo zastosowano przysłowie, rzeczownik odczasownikowy lub po prostu formę bezosobową czasownika posiłkowego²³.

¹⁹ Tabela ze szczegółowym omówieniem zdań typu S[cel]V znajduje się w aneksie (zob. tab. B).

²⁰ Takie zdania (jeśli kontekst nie wskazuje inaczej) interpretuje się głównie jako wyrażone w pierwszej osobie.

²¹ Język koreański zaliczany jest do rodziny języków ałtajskich, uważanych za typologicznie należące do języków aglutynacyjnych, w których funkcje składniowe wyrazu określają różnego rodzaju afiksy (KIM i in., red., 2005: 24–25).

²² Podmiot w języku koreańskim określany jest za pomocą specjalnych partykuł gramatycznych *오* [i] lub *가* [ga] dołączanych do rzeczownika, zaimka lub innych części mowy występujących w roli podmiotu.

²³ Tabela ze szczegółowym opisem podmiotów znajduje się w aneksie (zob. tab. C).

5. Uwagi końcowe

Badania porównawcze nad wybranymi zagadnieniami semantycznymi, a także te dotyczące schematów składniowych pomagają lepiej ująć różne problemy w świetle glottodydaktycznych zainteresowań językowych. Właściwe zrozumienie postrzegania rzeczywistości w danym języku pozwala wyłonić i opisać te cechy, na które warto zwracać uwagę podczas jego nauczania.

Podobnie zorganizowana ogólna struktura zdań z wykorzystaniem podstawowych czasowników ruchu różni się w obu grupach respondentów pod względem ukształtowania pozycji składniowych, zastosowania elementów uzupełniających, a także samego wyboru leksemów. Można zatem wyróżnić następujące cechy, których szczegółowe opisanie może przyczynić się do bardziej efektywnego przyswajania języka.

Dla Koreańczyków uczących się języka polskiego ważne będą przede wszystkim informacje czasowe wyrażane przez okoliczniki czasu i częstotliwości, których znajomość pozwoli w danej sytuacji na poprawny wybór między czasownikami *iść* i *chodzić*. W języku koreańskim deiksa czasu nie ma znaczenia w wyborze podstawowych czasowników ruchu, zatem uwrażliwienie uczących się na tę kwestię stanowi ważny element podczas wprowadzania tematyki związanej z wyrażaniem ruchu w języku polskim.

Kolejny problem, na który powinno się zwrócić szczególną uwagę, to relacje przestrzenne wyrażone za pomocą wyrażen przyimkowych. Podstawowe czasowniki *iść* i *chodzić* mogą wskazywać na relacje perlatywne typu *iść przez las* czy lokatywne typu *chodzić po górach*. Tego typu relacje w języku koreańskim wyrażane są za pomocą czasowników złożonych lub innego niż podstawowy czasownika opisującego sposób poruszania się. Przykładowo, aby w języku koreańskim wyrazić znaczenie *iść przez las*, należy powiedzieć: *iść, przecinając las* (숲을 질러가다). Uświadomienie uczącym się, że czasowniki *iść* i *chodzić* z odpowiednimi wyrażeniami przyimkowymi dają duże możliwości wyrażania ruchu w różnej przestrzeni, stanowi zatem ważny element w nauczaniu od najniższych poziomów znajomości języka. Nie mniej ważnym problemem jest też nieustające przypominanie uczącym się, że polskie czasowniki *iść* i *chodzić* dotyczą raczej poruszania się ze zmianą miejsca – za pomocą *nóg*. Koreańczycy mają bowiem tendencję do wypowiadania zdań typu *Iść do Seulu* zamiast *Jechać do Seulu*.

Ciekawe z punktu widzenia semantycznego, choć już niestanowiące tak dużego problemu dla uczących się, jest wyrażanie sytuacji, w której w języku polskim *idzie się* lub *chodzi* do jakiegoś profesjonalisty. Mowa tutaj o sytuacjach typu *iść do lekarza* czy *iść do fryzjera*. W tego typu sytuacjach Koreańczycy stosują zwykle nazwę konkretnego miejsca – *iść do szpitala* (병원에 가다), *do salonu fryzjerskiego* (미용실에 가다).

Zbrane różnice dotyczące wyrażania ruchu w języku polskim i koreańskim pozwalają również naświetlić inne problemy, na które warto zwrócić uwagę podczas pracy ze studentami uczącymi się języka polskiego. Są to przede wszystkim sytuacje, w których uczący się chcą stosować tzw. szerszą perspektywę semantyczną, a więc na przykład wychodzą poza podstawowe zasady stosowania odpowiedniej deiksy czasu dla danego czasownika. Chodzi o sytuacje typu *Często idzie do sklepu, ale przy okazji wstępuje na piwo*, gdzie

przy deiksie często w miejscu czasownika występuje czasownik *이ść*²⁴. Kompleksowy opis wykorzystywania odpowiedniego czasownika w takich sytuacjach niewątpliwie przyczyni się do lepszego zrozumienia użycia podstawowych czasowników ruchu przez koreańskich studentów uczących się języka polskiego.

Symbole stosowane w tekście przy opisie zdań

Com.S (Complex Sentence)	– zdanie współrzędnie złożone
Fut (Future Tense)	– czas przyszły
Pst (Past Tense)	– czas przeszły
SM (Subject Marker), S (Subject)	– podmiot, przedmiot lokalizowany
V (Verb)	– czasownik, wykładnik relacji przestrzennej określający zachowanie się S w danej przestrzeni
ukier.	– ruch ukierunkowany
nieukier.	– ruch nieukierunkowany

Literatura

- BOJAR B., 1977: *Polskie czasowniki ruchu*. „Polonica” III, s. 97–139.
- CHAE H.R. (채희락), 1999: *이동동사의 정의와 분류 (A Definition and Classification of Locomotion Verbs)*. „현대문법연구” XV, z. 1, s. 79–100.
- GROCHOWSKI M., 1973: *Klasyfikacja semantyczna jednomiejscowych czasowników ruchu współczesnego języka polskiego*. „Prace Filologiczne” XXIV, s. 99–116.
- HONG C.S. (홍재성), 1982: *-러 연결어미문과 이동동사 (Frazy werbalne z końcówką -reo i czasowniki ruchu)*. „語學研究” XVIII, nr 2, s. 261–271.
- KIM J.S. (김정숙) i in., red., 2005: *외국인을 위한 한국어 문법 1 (Korean Grammar for Foreigners 1)*. Seul: The National Institute of the Korean Language (국립국어원).
- LASKOWSKI R., 1998: *Aspekt czasowników przemieszczania (ukierunkowanego ruchu liniowego)*. W: GREŃ Z., red.: *Językoznawstwo*. Warszawa, s. 175–181.
- LEE K.D. (이기동), 1977: *동사 <오다><가다>의 의미 분석 (Semantics of ‘Come’ and ‘Go’ in Korean)*. „말”, nr 2, s. 139–159.
- PIERNIKARSKI C., 1972: *Opozycje semantyczne czasowników typu chodzić : 이ść*. „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” XI, s. 53–65.
- SZAMBORSKA A., 2016: *한국어와 폴란드어의 이동 동사 대조 연구 (A Contrastive Study in the Korean and Polish Languages Regarding Verbs of Motion)*. Seul: Kyung Hee University (praca doktorska).
- SZAMBORSKA A. [w druku]: *Kilka uwag na temat percepcji czasowników ruchu – na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych wśród polskich i koreańskich studentów* [Tom konferencyjny VI Światowego Kongresu Polonistów. Katowice].
- WIERZBICKA A., 2010: *Semantyka. Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin.

²⁴ O perspektywie semantycznej w tego typu konstrukcjach wspomniano w pracy: PIERNIKARSKI, 1972: 54–55.

Aneks

Tabela A

Zdania typu S[droga]V – wyniki

Znaczenie ogólne	Statystyka				
		<i>isć</i>	<i>chodźć</i>		<i>가다</i>
		61 zdań	40 zdań		151 zdań
	przyimek	kierunek	kierunek	partykuła	kierunek
Ruch ukierunkowany: człowiek	do(+Gen)	koleżanka (1), ty (1)	–	에게[ege]	너 ‘ty’ (2)
Ruch ukierunkowany: specjalista	do(+Gen)	dentysta (1), lekarz (1), weterynarz (1)	–	–	–
Ruch ukierunkowany: praca	do(+Gen)	praca (4)	praca (1)	에[e]	회사 ‘firma’ (3)
Ruch ukierunkowany: budynek	do(+Gen)	sklep (16), szkoła (12), dom (9), kino (6), teatr (1)	szkoła (12), kino (2), kościół (2), sklep (2), piekarnia (1), przedszkole (1)	에[e]	학교 ‘szkoła’ (52), 집 ‘dom’ (49), 우리 집 ‘nasz dom’ (1), 가게 ‘sklep’ (1), 할머니의 택 ‘dom babci’ (1), 경희대 ‘Kyung Hee Univ.’ (1), 대학교 ‘uniwersytet’ (1), 도서관 ‘biblioteka’ (1), 병원 ‘szpital’ (1), 슈퍼 ‘sklep’ (1), 약국 ‘apteka’ (1), 은행 ‘bank’ (1), 화장실 ‘toaleta’ (1), 청운관 ‘Cheongunkwan’ (1), 친구네 집 ‘dom mojego przyjaciela’ (1)
	na(+Acc)	poczta (1)	basen (2), siłownia (2)	을[eul]/를[reul]	학교 ‘szkoła’ (7), 집 ‘dom’ (1), 노래방 ‘pub karaoke’ (1)
	–	–	–	(으)로[(eu)ro]	집 ‘dom’ (7), 학교 ‘szkoła’ (2), 식당 ‘restauracja’ (1)
Ruch nieukierunkowany: budynek	po(+Loc)	–	mieszkanie (2), pokój (2)	–	–
Ruch ukierunkowany: miejsce na zewnątrz	do(+Gen)	las (1)	ogródek (1)	에[e]	공원 ‘park’ (1), 산 ‘góry’ (1), 한강 ‘rzeka Han’ (1)
	nad(+Acc)	rzeka (1)	–	–	–
	–	–	–	(으)로[(eu)ro]	건물 앞 ‘przed budynkiem’ (1)
Ruch nieukierunkowany: miejsce na zewnątrz	po(+Loc)	–	góry (2), park (2), ciepły piasek (1), dach (1), las (1), okolica (1)	–	–

Ruch ukierunko- wany: miasto	-	-	-	에[e]	부산 'Pusan' (1)
				(으)로[(eu) ro]	서울 'Seul' (1)
Ruch ukierunko- wany: kraj	-	-	-	에[e]	한국 'Korea' (1), 중 국 'Chiny' (1), 폴란드 'Polska' (1)
Ruch ukierunko- wany: inne	do(+Gen)	-	-	에[e]	약속장소 'miejsce spotkania' (1)
		-	-	을[eul]/를 [reul]	군대 'wojsko' (1)
		-	-	(으)로[(eu) ro]	다른 곳 'inne miejsce' (1), 면접장 'miejsce rozmowy kwalifika- cyjnej' (1)
	-	tam (1)	-	-	-
	przed(+Acc)	się (1)	-	-	-
	przez(+Acc)	las (1)	-	-	-
	(Instr)	ulica (2)	ta droga (1), własne drogi (1)	-	-

Tabela B

Zdania typu S[cel]V – wyniki

Znaczenie ogólne	Statystyka				
		<i>이ść</i>	<i>chodźć</i>		<i>가다</i>
		8 zdań	15 zdań		13 zdań
	przyimek	cel	cel	partykuła	cel
Sport/rekreacja	na(+Acc)	spacer (2), ryby (1)	spacer (1), space- ry (4), joga (1)	을[eul]/를 [reul]	산책을 'na spacer' (1)
	-	-	-	(을[eul]/를 [reul]) V- 러[reol]	산책하러 'spacerować' (1)
	Vinf.(+PP)	grać w pił- kę (1)			
Zakupy	na(+Acc)	zakupy (1)	zakupy (3)	-	-
	po(+Acc)	piwo (1)	piwo (1)	-	-
	-	-	-	을[eul]/를 [reul] V- 러[reol]	장을 보러 'zrobić zakupy' (1), 장 보러 'zrobić zakupy' (1)
Nauka	na(+Acc)	zajęcia (1)	lekcje (1)	-	-
Spotkanie/wizyta	na(+Acc)	-	spotkania ze znajomymi (1), randki (1)	-	-
Posiłek	na(+Acc)	obiad (1)		을[eul]/를 [reul] V- 러[reol]	밥을 먹으러 'zjeść posiłek' (3)
Wydarzenia kultu- ralne/rozrywka	na(+Acc)	-	koncerty (1)	을[eul]/를 [reul] V- 러[reol]	영화를 보러 'obejrzeć film' (1)
				에[e]	콘서트 'na koncert' (1)

Typy zdań z użyciem polskich i koreańskich podstawowych czasowników ruchu...

Wyjazd	-	-	-	을[eul]/를 [reul]	여행을 'na wycieczkę' (2), 해외여행을 'na wycieczkę zagraniczną' (1), 여행 'na wycieczkę' (1)
Inne	na(+Acc)		mszę świętą (1)	-	-

Tabela C

Podmiot – wyniki

Znaczenie ogólne	Statystyka		
	<i>iść</i>	<i>chodzić</i>	<i>가다</i>
	75 zdań	75 zdań	174 zdania
Osoba:			
podmiot domyślny	/ja/ (34), /my/ (2), /ty/ (1)	/ja/ (38), /on/ (2), /my/ (1), /oni/ (1)	
zaimek osobowy	-	-	저/나 'ja' (107), 그녀 'ona' (3), 우리 'my' (3)
zaimek osobowy z podmiotem towarzyszącym		-	나와 내 친구들 'ja ze znajomymi' (1)
imię	(27)	(21)	(23), 지웅이 형 'starszy kolega Jiung' (1)
rodzina	mój brat (1)	moje dziecko (1), nasze dziecko (1), córka Janiny (1)	동생 'młodszy brat/młodsza siostra' (4)
dzieci	dziecko (1)	dziecko (2), niemowlę (1)	
znajomi	-	-	친구 'kolega/koleżanka' (3)
osoby związane ze szkołą	uczniowie (1)	-	학생 'uczeń/student' (2)
zawód	drwal (1)	-	
Zwierzę	krowa (1)	kot (1), koty (1)	
Pominięcie podmiotu	-	-	(25)
Inne:			
słowo (przysłowie)	-	-	가는 말이 고와야 오는 말이 곱다 'dobre słowo za dobre słowo' (1)
bezosobowe formy czasownika	trzeba (1), można (1)	-	
bezokolicznik	(2)	(2)	
rzeczowniki odczasownikowe	-	chodzenie (2)	
zdania z zastosowaniem innych czasowników niż te, o które pytano w ankiecie	(2)	-	-
wykropkowane miejsce na podmiot i partykuła wskazująca na podmiot	-	-	...이 (1)

Types of Sentence in Both the Polish and Korean Languages Concerning Basic Verbs of Motion – Based upon Survey Results

Summary

This article refers to comparative studies. It highlights the problems associated with using basic verbs of motion in describing a real situation. This includes *iść* and *chodzić* in Polish and *가다* [gada] in Korean. The most common types of sentence used (S[trajectory]V and S[purpose]V) have been identified based upon surveys carried out amongst Polish and Korean language students from various universities in June/July 2015. The conclusions indicate that a more systematic approach can be made for the Polish and Korean verbs of motion and this results in an improved methodology for teaching both languages. Attention is also drawn to the temporal deixis (adverbs) in sentences with the Polish verbs *iść*/*chodzić*, as well as to the lack of perlocative and locative relations in describing trajectory in sentences with the Korean verb *가다* [gada]. Moreover, the most common lexemes used by Polish and Korean respondents are pointed out which show several differences between the two languages.

Key words: basic verbs of motion, comparative analysis, Polish language, Korean language, language teaching